

»FRÅN FLYDDA DAGARS UPPSALA»

Frågan om ett kulturhistoriskt museum har i Uppsala stått på dagordningen i många år. Att detta ärende kommit att bli så tillbakasatt beror i mycket på det provisorium, som arrangerades i samarbete med Uppsala universitet 1920 i och med att då de kulturhistoriska samlingarna fingo en utställningssal i Gustavianum. Detta förhållande kom museifrågan att förpuppas. Provisoriet erhöll något av »permanent» karaktär. En förändring inträdde dock på 1930-talet. Gustavianumsalens rumsyta engagerades till föreläsningssal och samlingarna måste ihopträngas till ett prångartat, från föreläsningssalen avbalkat utrymme. En museikommitté tillsattes för att framlägga förslag till museifrågans lösande 1935, men då krigsåren starkt hämmat denna kommittés arbete har ännu ingen ljusning kunnat förmärkas i museifrågan. Härtill kommer att samlingarna vid krigsutbrottet till stor del evakuerades till skilda platser ute på landsbygden. Med hänsyn till lokalbristen ha de ännu icke kunnat återföras till Uppsala.

För befintliga kulturhistoriska samlingars sammanförande har lokalbristen varit av ytterst äventyrlig art. Det säger sig självt att det ej varit möjligt att ens sammanbringa de stadshistoriska föremål, som finnas på olika stadsinstitutioners vindar och upplagsplatser. I synnerhet på rådhusets vind har en samling föremål förvarats, likaså hos brandkåren, på slottet samt i domkyrkans sekundärsamlingar i det s. k. ärkebiskopsstallet.

Samlingarna på rådhusvinden kom att intressera överkonstapel Yngve Svensson, vice luftskyddschef i Uppsala och som sådan ivrig vindsröjare. Han fick den goda idén att söka sammanföra befintliga kulturhistoriska stadssamlingar till en utställning och satte sig i förbindelse med den nybildade uppsalasektionen av Svenska journalistföreningen, där man visade stort intresse för saken. Beslut fattades om att press och polis i samarbete skulle anordna en dylik exposition. Man kom dock överens om, att den planerade utställningen ej skulle begränsas till ett exponerande av de i stadens ägo befintliga samlingarna, utan att man skulle söka skildra Uppsalas kulturhistoria under en tidsperiod från 1850 till första världskrigets utbrott. Detta skulle ske med hjälp av föremål, bilder, affischer, program, utdrag ur gamla tidningar, polisprotokoll m. m. Lokal-

Bild 1. Gamla rådhusklockans slagverk, flankerat av en brandvakt och en polis. Bakom dem brandkärs- och stadsfanor.

frågan kunde ordnas genom att man fick disponera de stora luftskyddsutrymmen, som under kriget inretts som beredskapssjukhus i Vaksalaskolans jordvåning. Bevekelsegrund till utställningens arrangerande var — förutom det stora intresse en dylik exposé kunde påräkna rent allmänt — att ge Europahjälpens länskommitté ett handtag.

En bestyrelse bestående av representanter för uppsalapolisen och SJF:s uppsalasektion bildades för planens realiserande. Till ordförande i denna valdes redaktör Ellis Edman och till kommissarie för utställningen poliskommissarie Herman Käll med överkonstapel Svensson som medhjälpare. Sekreterare blev redaktör Alan Kristenson och kassör polisman Stig Oscarsson. Medlemmar av kommittén voro vidare redaktörerna Gösta Ahlinder och Sture Moberg, den förstnämnde som speciellt ansvarig för en sportexposé inom utställningens ram. Kommittén adjungerade senare med sig polis-mästare Hans Eriksson, vilken utsågs till vice ordförande.

Bestyrelsen trädde i samråd med fornminnesföreningens tjänstemän, domkyrkosysslomannen, universitetsbiblioteket, stadens verk och inrättningar, de äldre idrottsföreningarna och ett stort antal

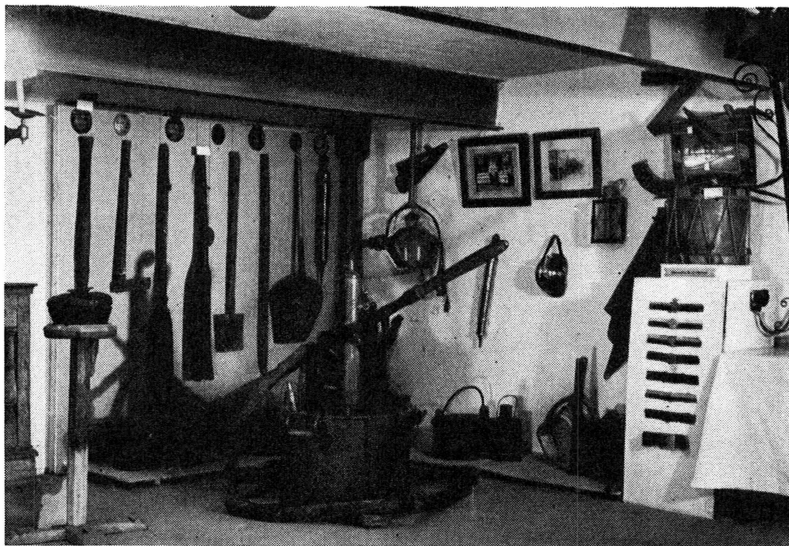

Bild 2. Gamla brandredskap. I förgrunden en ålderdomlig handspruta och en läderslang.

enskilda personer, som hade intressanta föremål i sina gömmor. Den lyckades på mycket kort tid få ihop en betydande samling. Föremål erhöles också till låns från stadsmuseet i Stockholm, postmuseet, järnvägmuseet och telegrafmuseet. Samlingarna iordningställdes och uppmonterades — med undantag för en av Upplands regemente arrangerad avdelning — till största delen av kommitténs egna ledamöter med bistånd av ett par konstnärer.

Den 5 oktober 1946 invigdes utställningen av ordföranden i Upplands fornminnesförening och Europahjälpens länskommitté landshövding Hilding Kjellman och den fortsatte, efter att två gånger ha förlängts utöver den avsedda tiden, till 23 okt. Den besöktes av över 14,000 personer, däribland ett stort antal lärjungar vid stadens skolor. Den 7 november överlämnades från kommittén 10,000 kr. till Europahjälpen.

Utställningen, som erhöles namnet »Från flydda dagars Uppsala», gav den besökande en känsla av att arrangörerna väl känt till sin stad och vetat vart de skulle vända sig för att få tag i de rätta föremålen. En svårighet var givetvis att utställningen måste anpassa sig efter lokalerna, som voro uppdelade i ett flertal smårum.

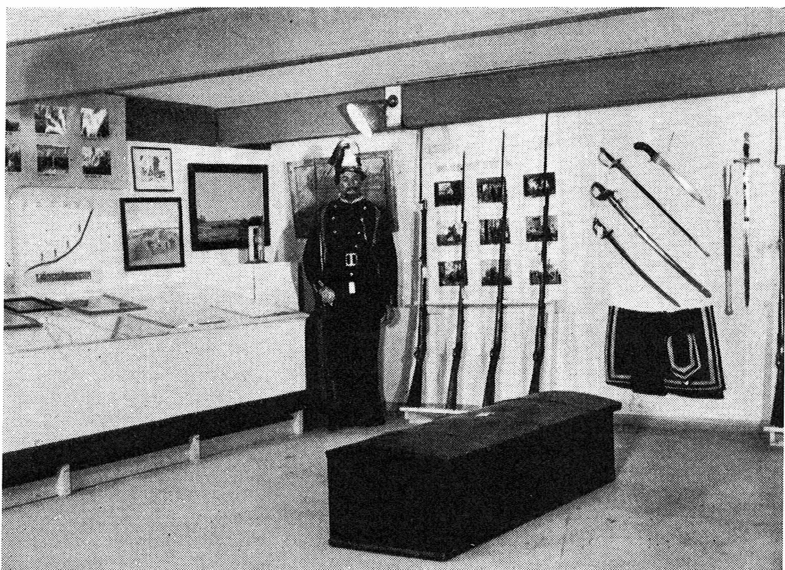

Bild 3. Uplands regementes rum. På golvet en kista som soldaten förvarade uniformen i när han var hemma på roten.

Redan i trappnedgången mötte besökaren en tidens man i den s. k. »Tornpelle», som på 1800-talet från domkyrkokortnet i sin lur ropade ut dygnets timmar och varskodde stadsinvånarna om brand. Ett fotografi av hans kammare uppe i domkyrkokortnet, hans lur och stövlar samt en päls, som använts av brandvakterna i tornet, gjorde bilden illusorisk.

I ett av förrummen voro ett stort antal dekorationer i form av sköldar, som använts till stadens utsmyckning vid järnvägens invigning 1866, placerade.

De följande mindre rummen voro ägnade åt stadens nöjesliv och upptogs av bilder från kroglivet, teatern och marknadsnöjena på Feithska tomten med dess tittskåp, positiv och kasperteater. Särskilt intresserade några kungörelser från början av 1800-talet, som tillkännagåvo att magistraten gett sitt tillstånd till uppförande av »mekaniska och magiska konster» i övra rådhusalen, eller upplåtit rådhusgården till ett konstberidaresällskap. Torget var tydligen vid denna tid samlingsplats och nöjescentrum.

I avdelningen för kroglivet funnos flera ytterst intressanta och värdefulla föremål tillhöriga direktör Henrik Svanfeldt, vilka sedan

Bild 4. Från 1880-talsrummet.

gingo förlorade vid branden på Rullan, dit de återlämnats kort tid före eldsvådan.

Ett mindre utrymme var även ägnat filmens barndom, som belystes med program från uppsalabiografer då seklet var ungt och en del bilder ur gamla filmer.

I nästa rum kunde man följa kommunikationernas utveckling från postdiligenserna via de första järnvägstågen till automobil och flyg. Ett trevligt inslag var I 8:s exposé med bl. a. en stor modell av Polacksbacken år 1880. Delar av rotatesoldaternas utrustning gävo tillsammans med några teckningar och målningar en utmärkt bild av den indelte soldatens liv.

Bland dyrgriparna här märktes bl. a. en uppsättning av regementets nattvardsskär. Vidare såg man en rolig monter belysande studentexercisen.

Den långa korridor, som förband de olika avdelningarna, fick bl. a. hysa en mycket rikhaltig exposé av sportartiklar från olika tider, de äldsta cyklarna, den första bilmotorn, de första sportprisen, ålderdomliga skidor, minnen från skarpskytterörelsen, landshövdingeparets bandyklubbor, »Slevens» rent legendariska bandy-

utrustning m. m. samt en mängd idrottsbilder av skilda slag. På ena långväggen hade även beretts plats för notiser ur pressen och polisrapporter, som på ett roande sätt vittnade om tidens seder och bruk.

Ett par rum hade ägnats åt pressen och folkrörelserna. Utställningens huvudrum berörde stadens officiella liv. Från rådhusvinden, brandkårens, slottets, domkyrkans och universitetets gömmor hade diverse föremål plockats fram och grupperats kring den gamla rådhusklockans slagverk. Särskilt lade man märke till en tornkula och visare samt inredningsdetaljer från Hårlemans domkyrka, en kateder från gamla universitetet i Gustavianum samt en mycket rikhaltig samling bilder från det gamla Uppsala. Från denna sal hade man också inblick i ett borgerligt förmak från 1880-talet, som fått en alltigenom äkta prägel. Inventarierna till detta hade ställts till förfogande av fru Agda Roth och dir. Svanfeldt.

Utställningen gav en utmärkt och mångsidig bild av flydda dagars Uppsala, och den goda publiktillströmningen visade att det finns ett stort intresse i Uppsala för ett dylikt sätt att bevara en svunnen tidsmiljö.